YANGI O'ZBEKISTONDA ZAMONAVIY TA'LIM USULLARI.

Beknazarova M.K.
Sam.DTU., Tillar kafedrasi assistenti

Annotatsiya: Zamonaviy davrda O'zbekistonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga katta miqdorda mablag' va kuch sarflanmoqda. Bu maqsadga zamonaviy o'qitish vositalari, yangi axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish orqali erishish mumkin. Ta'lim jarayoniga axborot texnologiyalarining joriy etilishi va rivojlanishi butun ta'lim tizimi uchun yangi imkoniyatlarning paydo bo'lishiga yordam beradi. Ta'limni raqamlashtirish umuman va mamlakat universitetlarida o'quv jarayonini raqamlashtirish masofaviy texnologiyalardan foydalangan holda mashg'ulotlar o'tkazish zarurati tufayli keskin rivojlandi. Yangi o'qitish usullarining joriy etilishi, shuningdek, yangi kompyuter o'qitish vositalarining paydo bo'lishiga olib keladi, ulardan biri elektron o'quv onlayn kursidir.

Kalit so'zlar: Axborot tezligi, kommunikatsiya, messen-mediya, masofaviy ta,lim, onlayn kurslar, qurilmalar, 3D.doskalar, global ahamiyatga ega ma,lumotlarni olish, ta'lim shakli, axborot texnologiyalari, o'quv jarayoni, tahlil va muhokama, mustaqil ishlarni tashkillashtirish.

Annotation: In modern times, a significant amount of resources and effort are being invested in the modernization of the education system in Uzbekistan. This goal can be achieved through the wide implementation of modern teaching tools and new information and communication technologies. The introduction and development of information technologies in the educational process contribute to the emergence of new opportunities for the entire education system. The digitalization of education in general, and the learning process at universities in particular, has rapidly advanced due to the growing need for distance learning technologies. The introduction of new teaching methods also leads to the emergence of innovative computer-based teaching tools, one of which is the electronic online learning course.

Keywords: information speed, communication, mass media, distance education, online courses, devices, 3D boards, access to globally significant information, form of education, information technologies, learning process, analysis and discussion, organization of independent work.

Аннотация: В современный период в Узбекистане вкладываются значительные средства и усилия в модернизацию системы образования. Достижение этой цели возможно благодаря широкому внедрению современных средств обучения, а также новых информационных и коммуникационных технологий. Внедрение и развитие информационных технологий в образовательный процесс способствует появлению новых

ISSN 3030-3907

возможностей для всей системы образования. Цифровизация образования в целом и учебного процесса в университетах особенно интенсивно развивалась в связи с необходимостью проведения занятий с использованием дистанционных технологий. Внедрение новых методов обучения приводит также к появлению новых компьютерных средств обучения, одним из которых является электронный онлайн-курс.

Ключевые слова: скорость информации, коммуникация, массмедиа, дистанционное обучение, онлайн-курсы, устройства, 3D-доски, получение информации мирового значения, форма обучения, информационные технологии, учебный процесс, анализ и обсуждение, организация самостоятельной работы.

Kirish

Onlayn kurslar talabalarning birgalikdagi va mustaqil ishini tashkil etish, turli xil hujjatlar va ularning vazifasidan foydalanish, qo‘shma loyihalarni amalga oshirish, turli manbalardan ma’lumot olish, ular oldiga qo‘yilgan vazifalarni hal qilishning muqobil yo‘llarini qidirish va boshqa ko‘p narsalarni taqdim etadi.

Davlat standarti odatda fanning umumiy mehnat sig‘imidan talabalarning mustaqil ishiga kamida 50% soat ajratishni nazarda tutadi. Shu munosabat bilan, oliygohda o‘qish hajmi va o‘zaro ta’siri bo‘yicha deyarli bir xil bo‘lgan ikki qismni o‘z ichiga oladi - o‘qitish jarayoni va o‘zini o‘qitish jarayoni. Shuning uchun talabalarning mustaqil ishi har bir talabaning samarali va maqsadli ishiga aylanishi kerak.

Zamonaviy ta’lim XXI asrda maktablar va ta’lim muassasalarida o‘qitiladigan ta’limning eng so‘nggi va zamonaviy versiyasidir. Zamonaviy ta’lim nafaqat Savdo, fan va san’atning taniqli akademik fanlariga e’tibor qaratadi, balki talabalarda ijodiy fikrlash, hayotiy ko‘nikmalar, qadriyatlar ta’limi, tahliliy ko‘nikmalar va qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Zamonaviy ta’lim shuningdek, o‘quvchilarga bilim berish va o‘quv jarayonini yanada qiziqarli va qiziqarli qilish uchun mobil ilovalar, YouTube, podkastlar, elektron kitoblar, filmlar kabi eng yangi texnologiyalardan foydalanadi. Biz hammamiz o‘qituvchiga yo’naltirilgan sinfda, o‘qituvchi oldinda, talabalar chiroyli qatorlarda o‘tirib, ma’ruza tinglaydigan va eslatma oladigan tizimda ta’lim oldik. Bu tizim ma’lum darajada ta’lim tizimimizning o‘zagi bo‘lib kelgan va hozir ham tashkil etadi. Maktablar o‘nlab yillar davomida unga tayangan va yaqinda katta o‘zgarishlarga duch kelgan. XXI asrda texnologiya kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylandi. Axborot jamiyatining rivojlanish sharoitida kasbiy ta’lim muassasalarida kunduzgi va sirtqi ta’lim shaklidagi talabalarning auditoriyadan tashqari mustaqil ishiga, mos ravishda, o‘quvchilarning auditoriya yuklamasidan 50% va 75% vaqt ajratiladi . Demak, kasbiy ta’lim muassasalaridan

ISSN 3030-3907

o‘quvchilarning mustaqil ishi samaradorligini oshirish imkoniyatlarini ta’minlash talab etiladi: o‘qituvchilardan - uni tashkil etishni takomillashtirish, o‘quvchilardan esa - uni bajarish qobiliyati va motivatsiyasi.

O‘quvchilarning mustaqil ishi ulushining oshishi bilan o‘quv jarayonini tegishli qayta tashkil etish, o‘quv-uslubiy hujjatlarni modernizatsiya qilish, shuningdek, o‘quv materialini chuqur mustaqil o‘zlashtirish uchun yangi didaktik yondashuvlarni ishlab chiqish talab etiladi.

Oliygohlarga o‘qitish usullarini optimallashtirish, o‘qituvchilarning mehnat unumdorligini oshiradigan yangi o‘qitish texnologiyalarini o‘quv jarayoniga joriy etish, talabaga o‘zi uchun qulay vaqtda o‘quv materialini o‘zlashtirish imkonini beradigan axborot texnologiyalaridan faol foydalanish, ball-reyting tizimini joriy etish va kompyuterlashtirilgan testlashni keng joriy etish orqali talabalar ishini joriy nazorat qilish tizimlarini takomillashtirish tavsiya etiladi.

Oliygohlarda mustaqil ishning ikkita umumiy qabul qilingan shakli mavjud:

1. An’anaviy - ish qulay vaqtda ixtiyoriy vaqt rejimida bajariladi.
2. Auditoriya - o‘qituvchi nazorati ostida mustaqil ish, maslahat olish imkoniyati bilan.

Hozirgi vaqtda talabalarning katta mustaqilligini nazarda tutuvchi uchinchi, oraliq variantni ishlab chiqish tendensiyasi mavjud. Ushbu tashkiliy shakl o‘qituvchining talabalarga uslubiy yordam ko‘rsatish, maslahatlar berish, ishlarni nazorat qilish va tashkil etish uchun hozir bo‘lishini anglatadi. Odatda, maslahatlar individual xarakterga ega va faqat ba’zi hollarda, masalan, ayniqsa qiyin materialni o‘rganishda, butun auditoriyaga zarur tushuntirishlar beriladi.

Sirtqi ta’lim shaklidagi talabalar bilan ishlash uchun o‘qituvchi bilan aloqaning yetishmasligini qoplash uchun o‘quv jarayonini shunday tashkil etish kerak va, demak, talabalarning zimmasiga o‘z mustaqil ishini boshqarish funksiyalari yuklatiladi. Topshiriqlar to‘plami o‘quv maqsadiga erishish uchun zarur bo‘lgan materialning individual tanlash va hajmini aniqlash imkoniyatini ta’minlashi kerak. Mustaqil ish uchun mo‘ljallangan topshiriqlar faol va ijodiy xarakterga ega bo‘lishi, talabalarni mustaqil yechimlar izlashga undashi kerak. Mustaqil ish usullarini egallash o‘z-o‘zini tarbiyalash ko‘nikmalarini rivojlantirishning majburiy shartidir .

Talabalarning mustaqil ish turlari quyidagicha farqlanadi: amaliy va laboratoriya ishi, auditoriyada mustaqil ish, individual uy vazifasi, konspekt yozish, uyda o‘qish va hokazo. Normativ hujjatlarda o‘quvchilarning qayerda joylashganidan qat’i nazar, ta’lim dasturlarini to‘liq hajmda o‘zlashtirishni ta’minlaydigan elektron axborot-ta’lim muhitining komponentlari sifatida quyidagilar qayd etilgan:

ISSN 3030-3907

elektron axborot resurslari (EAR) - o‘quvchilarga o‘qitish masalalari bo‘yicha zarur ma’lumotlarni olish uchun mo‘ljallangan resurslar, masalan, dars jadvali, ta’lim muassasasi yangiliklari, ma’lumotlar va o‘qitish qoidalari;
elektron ta’lim resurslari (ETR) - elektron-raqamli shaklda taqdim etilgan va o‘zida tuzilma, predmet mazmuni va ular haqidagi metama’lumotlarni o‘z ichiga olgan ta’lim resursi;
axborot texnologiyalari majmuasi - joylashtirilgan o‘quv materialiga ega bo‘lgan ta’lim qobiqlari, ularni yaratish uchun dasturlar va o‘qitishni boshqarish tizimlari;
telekommunikatsiya texnologiyalari majmuasi - axborot ta’lim resurslarini qo‘llab-quvvatlash va uzatish vositalari, shuningdek, o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida aloqa o‘rnatish;
texnologik vositalar - turli xil serverlar, tarmoqlar, kompyuterlar va mobil aloqa qurilmalari

Ta’lim muhitini ko‘rib chiqar ekan, tadqiqotchilar o‘qitish va o‘rganishning o‘zaro bog‘liq jarayonlarini nazarda tutadilar. Ko‘pgina ishlarda ta’lim muhitining komponentlari ikki asosiy toifaga bo‘linadi:

1. Ta’lim jarayoni subyektlari - o‘qituvchilar, o‘quvchilar va ularning ota-onalari, ta’lim muassasasi ma’muriyati.

2. Ta’lim jarayoni obyektlari - o‘qitish vositalari va o‘quv faoliyati asboblari, metodikalar, moddiy baza, pedagogik jarayonni boshqarish va kommunikatsiya usullari.

Nima uchun zamonaviy ta’lim muhim? Zamonaviy ta’lim an’anaviy o‘qitish usullaridan sezilarli darajada farq qiladi va bugungi kunda maktablarda fan va texnologiyaga ko‘proq e’tibor qaratgan holda keng qo‘llaniladi. Progressiv zamonaviy ta’lim barcha o‘quvchilar bir xil tushunish darajasida deb o‘ylashdan ko‘ra ko‘proq talaba ehtiyojlariga e’tibor qaratadi. U so‘roq qilish, tushuntirish, ko‘rsatish va hamkorlik qilish usullarini o‘z ichiga olgan faoliyatga asoslangan.

Zamonaviy ta’lim jarayoni tobora raqamlashtirilayotgan hozirgi sharoitda onlayn ta’lim va mustaqil o‘rganish metodlari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Onlayn o‘quv jarayoni o‘quvchilardan o‘z-o‘zini boshqarish, o‘z oldiga aniq maqsad qo‘yish, o‘zini rag‘batlantira olish kabi ko‘nikmalarni talab qiladi. Bunday yondashuv, ayniqsa, vizual o‘rganish usullariga tayangan holda o‘quv materiallarini chuqur o‘zlashtirish imkonini beradi.

Bugungi kunda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlarning maktabgacha ta’lim tizimidan boshlanayotgani bejiz emas. Zero, globallashuv jarayonida maktabgacha ta’lim — shaxs tarbiyasining eng muhim bo‘g‘ini bo‘lib, uning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni va ta’siri beqiyosdir. Shu ma’noda, “O‘zbekiston–2030” strategiyasida maktabgacha ta’lim tizimini yangi bosqichga

ISSN 3030-3907

olib chiqish, qamrovni to‘liq ta’minlash va ta’lim sifati bo‘yicha xalqaro mezonlarga mos standartlarni joriy etish vazifalari belgilangan.

Ushbu strategiya doirasida kelgusi yetti yil davomida barcha davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarini kompyuter sinflari bilan jihozlash, tarbiyalanuvchilarda boshlang‘ich kompyuter savodxonligi ko‘nikmalarini shakllantirish, shuningdek, 100 foiz muassasalarni toza ichimlik suvi va zamonaviy sanitariya-gigiyena infratuzilmasi bilan ta’minlash rejalashtirilgan. Bularning barchasi bolalarda erta yoshdan innovatsion fikrlashni rivojlantirish, axborot madaniyatini shakllantirish va ularni kelajak ta’lim bosqichlariga sifatli tayyorlashga xizmat qiladi.

Maktab ta’limini tubdan takomillashtirish borasidagi islohotlar ham izchil davom etmoqda. O‘qituvchilarning mehnatini munosib qadrlash, ularga qulay mehnat sharoitlari yaratish, ta’lim jarayonining sifat ko‘rsatkichlarini yangi pog‘onaga ko‘tarish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari sifatida belgilangan. Kelgusi yetti yillikda ushbu sohada amalga oshirilishi ko‘zda tutilgan rejalar — bu islohotlarning mantiqiy davomi bo‘lib, o‘quvchi va o‘qituvchilar uchun yanada qulay va samarali ta’lim muhitini shakllantirishga qaratilgan.

Umumiy o‘rta ta’limni yangi bosqichga ko‘tarish maqsadida ham qator aniq chora-tadbirlar belgilangan. Jumladan:

olis hududlarda joylashgan 715 ta maktab o‘quvchilarini bepul avtobuslar bilan ta’minlash orqali ularga ta’limga teng imkoniyat yaratish;

700 ga yaqin yangi darslik, mashq daftarlari, metodik qo‘llanmalar va mobil ilovalar ishlab chiqish;

yangi avlod darsliklari asosida planshetlar uchun 1000 ta multimedia dasturlarini yaratish;

har yili 500 nafar “til egasi” bo‘lgan malakali xorijiy mutaxassislarni o‘quv jarayoniga jalb etish;

barcha umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida kasb-hunarga o‘rgatish kurslarini joriy etish;

Prezident maktablari va ixtisoslashtirilgan maktablar tajribasini ommalashtirib, ularning metodikasini barcha maktablar faoliyatiga tatbiq etish.

Shuningdek, maktabgacha ta’lim tashkilotlari hamda umumiy o‘rta ta’lim muassasalari pedagog xodimlarining o‘rtacha ish haqini ikki barobar oshirish vazifasi belgilangan bo‘lib, bu nafaqat o‘qituvchilik kasbining nufuzini oshiradi, balki malakali pedagoglarni tizimga keng jalb etishga xizmat qiladi.

Ushbu islohotlarning barchasi ta’lim jarayonining sifatini tubdan oshirish, zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirgan, ijodkor, erkin fikrlovchi avlodni tarbiyalashga qaratilgandir. Bir necha o‘n yillar davomida informatika va axborot texnologiyalari faqat statsionar shaxsiy kompyuter va unda o‘rnatilgan mahalliy

ISSN 3030-3907

dasturiy ta’minot bilan bog‘liq edi. Biroq, texnik rivojlanish to‘xtab qolmaydi va global tarmoqqa simsiz ulanish usullarining tarqalishi, shuningdek, kompyuter texnikasi vositalarining miniatyurizatsiyasi tufayli zamonaviy smartfonlar, noutbuklar, netbuklar, planshetlar turli fanlarni o‘rganishda turli mobil texnologiyalardan foydalanishni ta’minlay oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Наше сердце наше perfectum mobile// М.К Бекназарова - Central Asian Journal of Literature, Philosophy and …, 2023

2. Beknazarova Moxiya Kenjayevna // AN INTRODUCTION TO THE HISTORY OF LATIN WORDS AND ITS BASIC LAWS // Scientific Bulletin of NamSU-Научный вестник НамГУ-NamDU ilmiy axborotnomasi–2024-yil_3-son

ISSN 3030-3907